

УДК 811.133.1'367.623:821

Мелешенко А. І.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехника»

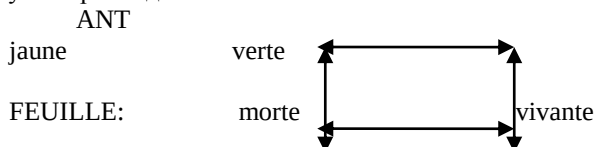
КОНТЕКСТУАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ АНТОНІМІЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Вивчення семантичної близькості слів, пов'язаних контекстом, є досить актуальним напрямком сучасної лінгвістики. Лексико-семантична класифікація слів дає можливість виділити з парадигматики окремі тематичні групи слів. Вивчення семантики лексичних одиниць, які входять до складу різних лексико-семантичних і тематичних груп, є одним із пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики. Систематизація лексики і виділення лексико-семантичних груп відбувається не тільки на рівні мови, в парадигматиці, на основі словникових дефініцій, а й на рівні висловлювання, контексту, тобто в синтагматиці. При функціональному підході будь-яка лексична одиниця є актуалізована. Наприклад, контекстуально-ситуативне значення слова в конкретному висловлюванні трактується як функція слова на відміну від його значення, що визначається його місцем в лексичній системі даної мови.

Семантичні зв'язки між окремими лексичними одиницями всередині тексту, наприклад, прикметниками, визначаються контекстуальних аналізом, а самі зв'язки можуть бути синонімічними, антонімічними, гіперонімо-гіпонімічними, асоціативними тощо. Саме семантичні зв'язки антонімічних прикметників в контексті є найменш вивченими в сучасній лінгвістиці.

Контекстуальна семантика, заснована на функціональному підході і на широкому розумінні синонімії та антонімії, є саме тією категорією, яка

пов'язує воедино одиниці одного або різних рівнів мови, забезпечуючи вираз смислової єдності висловлювання і в цілому всього художнього або наукового тексту [1, с. 22] . Контекст або ситуація можуть дуже сильно впливати на створення антонімії між тими прикметниками, які зазвичай в системних відносинах не мають ознак антонімії в своїх значеннях. Контекст нейтралізує, згладжує, встановлює нові додаткові семантичні зв'язки, а іноді пригнічує непотрібні. Контекстуальна антонімія прикметників має цілий ряд аспектів і особливостей, що впливають в різній ступені на когерентність тексту. Наприклад:

Прикметник morte завжди вказує на відмирання органічної матерії, jaune - лише в даному контексті, а зазвичай на колір. Асоціативність контекстуальної антонімії прикметників підтверджується також тестом на синоніми verte – vivante, де прикметники також є асоціативними.

Будь-який текст може бути представлений у вигляді сукупностей напружень і разрядок, створюваних численними парами антонімів в їх багаторазових входженнях в контекст, при розгортанні тексту. Пари антонімів виступають як свого роду пари елементарних одиниць семантичних мікрополів, які знаходяться в системі мови у взаємопов'язаному і взаємообумовленному вигляді. На думку Ю. К. Лекомцева, «... система антонімів, що стоїть за деякими текстом (а може бути і більш широка система протиставлень) більшою мірою визначає текст, ніж структура сюжету. Пари антонімів, включаючи неточні антоніми і антонімічні комплекси, створюють враження про текст подібно до того, як антонімічні значення визначають архітектуру семантичних полів» [2, с. 205].

Антонімія прикметників в тексті проявляється в тих же аспектах, що і контекстуальна синонімія. Однак, в рамках даної статті, ми вважаємо за необхідне більш детально зупинитися на моделях антонімічних прикметників і антонімічних комплексах, які дозволяють виявити ряд додаткових особливостей антонімії прикметників. Антонімія прикметників в тексті може приймати простий або ускладнений вид, коли мова йде про антонімічні комплекси, що складаються, як правило, з антонімічних пар прикметників і серії інших прикметників, що мають різну функціональну спрямованість. Таким чином, виходячи з простої або ускладненою антонімії прикметників в тексті, відповідним чином буде зростати або зменшуватися ступінь когерентності різних структурних відрізків, тобто, чим більше ускладнена антонімія прикметників, тим вище ступінь когерентності тексту. Якщо ж

антонімія обмежується тільки однією парою прикметників, то когерентність тексту виглядає дещо слабше.

- Ne t'inquiète pas. Quoi de neuf ?
- Tout de vieux. Vous remontez quand ? [3, с. 27].

В даному випадку когерентність між висловлюваннями досягається за допомогою простої антонімічної пари прикметників *neuf* - *vieux* в ситуації, коли відбувається зустріч двох давно не бачивших один одного людей. На відміну від простої антонімії прикметників, яка має вигляд А – В, складна антонімія може бути представлена у вигляді набору певних моделей: реверсивної, з лівосторонньої і правобічної синонімією, попарної, перехресної, бінарно-радіальної.

Даючи загальну характеристику різних моделей складної антонімії прикметників, необхідно відзначити ряд особливостей їх функціонування. Наприклад, реверсивна модель є спільною для антонімії прикметників з лівої і правобічної синонімією. Попарна антонімія представлена парами взаємопов'язаних антонімів. Бінарно-радіальна модель відрізняється від попарної тим, що попарна не передбачає будь-якого обов'язкового зв'язку між компонентами А і В, тобто такий зв'язок може мати місце на основі синонімії, але необов'язково. У той час як в бінарно-радіальній моделі для цих цілей використовується бінарна вісь даної моделі. У бінарно-радіальній моделі компоненти серії А, можуть бути пов'язані між собою відносинами синонімії або містити в собі загальну для всіх прикметників кожного боку ланцюжка, позитивну або негативну оцінку. Вибір в подібних випадках залежить від семантики основної антонімічної пари, але в принципі, можливе одночасне поєднання як синонімії, так і групи якісних прикметників, що не суперечить самій суті даної моделі складної антонімії прикметників.

Антонімія прикметників всередині складних моделей може мати як експліцитний, так і імпліцитний характер. Багато в чому вона залежить від контексту. Чим ширше береться контекст і чим більш поширеною є модель, тим більш імовірним стає виникнення імпліцитності. Ця особливість стосується насамперед функціонування попарної і бінарно-радіальної моделей, рідше реверсивної і інших моделей. У зв'язку з імпліцитністю модель може приймати, наприклад, такий вигляд:

A-----В
A-----Ø /імпліцитно/

Складні антонимичні моделі дуже часто супроводжуються транспозицією, асоціативністю, дейксісом. Під впливом тексту можливе злиття декількох моделей в одну, ще більш складну конфігурацію. Таке нарощування моделей в більш складні конфігурації, супроводжуване іншими семантичними явищами, призводить до утворення в тексті свого роду супер означення, яке, звичайно ж, дуже сильно впливає на когерентність тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колшанский, Г. В. Контекстная семантика [Текст]/ Г. В. Колшанский – М. : Наука, 1980. – 147 с.
2. Лекомцев, Ю. К. Антонимический текст. Семантика и структура. [Текст]. / Ю. К. Лекомцев – М. :Наука, 1983. – С. 197–206.
3. Courchey, Cl. Un ami de passage [Текст]. – Paris : Belfond, 1983. – 342 p.